

Oman elämänsä arkeologi

JARKKO ESKOLA

Olimme, perinteiseen juhannusjuhlaamme osallistuvat sukulaiset, kerääntyneet saunanpuhtoisina Magdalenan ja Riston pihalle Sammattiin. Oli poikkeuksellisen kaunis, lämmin ja aurinkoinen ilta. Risto oli ilmoittanut, että kaikkien saavuttua paikalle hänellä olisi pieni yllätys. Risto aukaisi kädessään olevan paketin ja jakoi kullekin perhekunnalle uuden juuri painosta tulleen kirjansa. Se osoittautui kokoelmaksi parin viime vuosikymmenen varrella kirjoitettuja muistoja, pidettyjä puheita, ja mukana on päiväkirja 1970-luvun lopulta, Riston pojan Laurin ensimmäisen ikävuoden ajalta.

Kuka on tämä Risto Jaakkola? Kirjan takakansi ja helmaliiepeet kertovat hänellä olevan erinomaiset verkostot, joissa hän on itse ollut monelle tavalla mukana tutkijana, virkamiehenä ja järjestövaikuttajana. Takakansi kertoo, että hänellä on vaimo Magdalena ja poika Lauri sekä kälyt Elina Haavio-Mannila ja Katarina Eskola. Kannen vanha valokuvakuva viittaa sukutaustaan, järven rannalla olevaan vauraaseen maalaistaloon ja etukannen helmaliiepeessä on nuoren silmälasipäisen teräväkatseisen nuoren miehen kasvokuva.

Kirjoittaja Risto Jaakkolasta kirja ei anna muita tietoja. On siis tutustuttava ja hahmotettava kuva hänestä niiden vihjeiden kautta, jotka sisältyvät kirjassa julkaistuihin ystäville pidettyihin puheisiin, lähetettyihin kirjeisiin, muisteluihin ja joihinkin omiin henkilökohtai-

siin omaa elämää valaiseviin kirjoituksiin.

Sisällysluettelon mukaan kirjassa on viisi osaa: Oman elämänsä arkeologi, Sukulaisia ja nuoruusvuosia, Opintoja, tutkimuksia, ystäviä, Kiitoksia sekä Laurin ensimmäinen vuosi ja joitakin myöhempiä päiviä.

Orivesi, Riston lapsuuden ja nuoruuden kasvuympäristö, jää muisteluissa varjoon. Vain muutama muistikuva koulujasta nousee esiin. 50-vuotispäivänsä päivällispuheessa Risto paljastaa: ”Pienenä minä jännitin kovasti ja kouluaikoina päästäni särki usein. Mutta iän lisääntyessä olen ollut huomaavinani, että fysiikkani olisi muuttunut niin, että olen menettänyt nämä nuoren pojan reaktiot. Suurella tyytyväisyydellä voin nyt todeta, että olen perin juurin erehtynyt.” Tilaisuuden jännittävyys oli siten palauttanut nuoruuden oireet. Ristolle tyypilliseen tapaan hän tulkitsee tämänkin oireenpalautumisen myönteisesti ja saa samalla aiheen hieman sarkastiseen ja itseironiseen kommenttiin.

Toinen muistikuva: Oriveden seurakunnan kirkkoherra on kiinnostunut kosmogoniasista ja Ristokin lukee 15-vuotiaana hänen antamansa Fred Høylen teoksen *Maailmankaikkeuden synty ja kehitys*. Haavekeittömestarin urasta vaihtuu päätökseen ryhtyä astronomiksi. Koulupoika liittyy Ursan jäseneksi ja syventää tietoaan itseopiskelijana. Riston, C-junioritason jalkapalloilijan, ura saa kuitenkin uuden käänteen, kun hän abiturienttikesänään

Risto Jaakkola
Ettei muisto menisi
Enostone, 2012

saa entiseltä jalkapallovalmentajaltaan tehtäväksi avustaa tätä väitöskirjatyössä Erik Allardille. Koko kesän Risto laskee jalkapallosarjoja koskevia tietoja ja tekee niistä ”maailman laajimman historiallisen tilaston”. Valmentajan väitöskirja ei etene, mutta Risto saa työstään kiitoksen. Herkistyminen tilastojen tekoon ja niiden lumoon on tapahtunut.

Seuraavana kesänä, vuonna 1960, Risto aloittaa Tampereen kesäyliopistossa sosiologian opinnot kuuntelemalla Antti Eskolan luentosarjaa sosiologian tutkimusmenetelmistä. Samalla avautuu tie sosiologian ”ihmemailmaan”, joka sitten tuleekin sävyttäneeksi nuoren ylioppilaan koko tulevaa uraa sekä työn että vapaa-ajan osalta. Alkavat kehittyä ne sosiologian ja sosiaalipoliitiikan verkostot, joiden kuvioidin kirjan pääasiallinen sisältö liittyy. Sosiologian opintojen varhaiseen vaiheeseen liittyy tutustuminen Klaus Mäkelään ja Matti Haavioon, jotka sosiologian opiskelijajärjestö Kontaktin kautta ovat keskeisissä tehtävissä nuorten 60-lukulaisten opiskelijaliikkeen monissa aktiviteeteissa.

Matti Haavion kautta tapahtuu myös tutustuminen Magdalenaan, Matin nuorimpaan sisareen, josta tulee sittemmin myös sosiologi ja Riston puoliso. Haavion sosiologisisarussarja saa Ristossa rinnalleen aktiiv-

vin sosiaalipoliitikon.

Kuva Ristosta, kirjan kirjoittajasta, alkaa aueta kuin peilikuvasta. Risto muistelee äitiään ja kummitätiään Elnaa ja vaimonsa sisarenmiestä Paavo Koskijokea heidän muistotilaisuuksissa pitämässään puheissa taitavasti ja lämpimin tuntein. Risto piirtää sosiologi- ja kriminologi-opettajistaan, tutkijatovereistaan ja ystävistään myönteiset, herkätkä mutta terävät henkilökuvat, joissa hän jonkin piirteen korostuksella saa taitavasti esiin jotakin olennaista kustakin henkilöstä. Henkilökuvien kohteina ovat muun muassa Erik Allardt, Inkeri Anttila, Klaus Mäkelä, Arto Noro, Riitta Jallinoja, Risto Hannula ja August Strindberg. Kunkin analyysin voi näissäkkin samalla nähdä palana kirjoittajan omaa persoonallisuutta.

Päätösluku Laurin ensimmäisestä vuodesta on koko kirjan tunnelmaisin ja Riston persoonaa parhaiten sekä kuvaava ettei sen herkkyyden, lämmön ja turvallisuushakuisuuden paljastava. Muutama poiminta:

19.7.1978 Lauri on 3 kk: ”Tänä aamuna elefantiystävä, joka on pesty nuhaisen Mikko Seppälän, käynnin jäljiltä, ripustettiin ihan Laurin pään yläpuolelle, ja hän alkoi pot-

kia sitä kuin palloa. Olen aina sanonut, että kunhan ei tulisi urheilijaa. Mukavampaa olisi, jos häntä kiinnostaisivat humanistiset asiat, taikka voisi tulla vaikka nuori insinööri puujalostusteollisuuteen. Toivoisin myös, että hän pääsisi saaristoon, joka on jäänyt minulle täysin tuntemattomaksi, ja voisi täydentää opintojaan Moskovassa ja Pariisissa.”

10.9.1978 Lauri on kohta viiden kuukauden vanha, Risto kirjoittaa: ”On suunnattomasti sellaisia ihania asioita, joista ei osaa edes kirjoittaa. Niin kuin miten liikuttava ja lämmin hän on, kun hänet herättää illalla syömään, tai valkoisessa makuupussissaan, tai kun ottaa häneltä pois märät housut ja vaipan, tai kun hän ottaa kiinni maitopullostaan, parrastani tai sormestani. Tällaisia asioita meidän elämämme on nyt ihan täynnä.”

24.9.1999. 21 vuotta edellisen jälkeen. Risto: ”Edelliset vuodet olivat onnellisia vuosia niin kuin kaikki myöhemmätkin. Seitsemänvuotiaana Lauri aloitti tenniksen ja pelasi sitä koko peruskoulun ajan. Lopulta hänellä oli harjoituksia yhdeksän tuntia viikossa ja kilpailut lisäksi, eikä niin ankara tahti sopinut enää yhteen luki-

on kanssa. Tennispäiväkirjansa mukaan hän pelasi aktiivivaiheeseen yhteensä 429 kilpaottelua ja minä näin niistä melkein kaikki. Näin myös monet maa-seutukaupungit, joissa kiersimme viikonloput kilpailuissa.”

Päiväkirjaosuuteen kätkeytyy myös syvällistä tulkintaa Riston omasta maailmankuvasta. Se on lämminhenkistä isän ja pojan seurustelua, erinomainen esimerkki isän merkittävää roolia lapsen varhaiskasvun vaiheessa.

Kuka on siis tämä Risto Jaakkola?

Hän on sosiologi, sosiaalipoliitikko ja kriminologi, joka on työskennellyt muun muassa tutkijana ja opettajana yliopistossa, virkamiehenä Sosiaalilähtötoimikunnassa, lainsäädäntöneuvoksena oikeusministeriössä ja aktivistina monissa järjestöissä.

Kirjan henkilöhakemistossa on 283 nimeä, mikä kertonee niiden verkostojen laajuudesta, joissa Risto on toiminut ja edelleen toimii.

Risto kutsuttiin The Westermarck Societyn, sosiologien tiedellisen seuran, kunniajäseneksi Sven Erik Åströmin ja Knut Pippingin jälkeen seuran kolmantena kunniajäsenenä vuonna 1992.